

Τμήμα Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης

Ενημερωτικό Δελτίο αρ. 10

Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2025

Το Ενημερωτικό Δελτίο του Τμήματος Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης (ΙΦΕ) έχει ως στόχο να ενημερώνει σχετικά με τις δράσεις και τα νέα των μελών και των φοιτητών του Τμήματος. Η Ιστορία και Φιλοσοφία της Επιστήμης είναι ένα διεπιστημονικό πεδίο, το οποίο μελετά την επιστήμη ως σύνθετο ιστορικό, κοινωνικό και πολιτισμικό φαινόμενο και αναδεικνύει τις φιλοσοφικές διαστάσεις των θεωριών και της πρακτικής της. Εξετάζει τις φιλοσοφικές, εννοιολογικές, και ιστορικές προσεγγίσεις της επιστήμης εν γένει, των επιμέρους επιστημών (φυσικές επιστήμες, ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες, επιστήμες της ζωής και της νόησης, μαθηματικά και λογική) και της τεχνολογίας. Τα [μέλη ΔΕΠ](#) του Τμήματος περιλαμβάνουν μερικούς από τους πιο ειδικούς παγκοσμίως στον τομέα τους, ενώ αρκετοί από τους καθηγητές του Τμήματος ηγούνται ή συνεργάζονται σε [διεθνή ερευνητικά προγράμματα](#). Το Τμήμα αποτελείται από τρεις Τομείς: Ιστορίας της Επιστήμης και της Τεχνολογίας, Φιλοσοφίας και Θεωρίας της Επιστήμης και της Τεχνολογίας και Επιστημών της Γνώσης και της Νόησης. Προσφέρει το μοναδικό [προπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών](#) στην Ιστορία και Φιλοσοφία της Επιστήμης στην Ελλάδα και 9 [μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών](#) στην ελληνική και αγγλική γλώσσα, τα οποία καλύπτουν, μεταξύ άλλων, τη φιλοσοφική έρευνα στο πλήρες εύρος της, την ιστορία των επιστημών και της τεχνολογίας, τη σχέση κοινωνίας-επιστήμης-τεχνολογίας, τις επαυξημένες κειμενικές σπουδές, και τη σύγχρονη γνωστική ψυχολογία. Το ΙΦΕ είναι ένα από τα Τμήματα Ανθρωπιστικών Σπουδών στην Ελλάδα με τους υψηλότερους δείκτες διεθνών ετεροαναφορών.

Ερευνητικά Νέα

- Το ΙΦΕ/ΕΚΠΑ θα συμμετέχει την περίοδο 2025-2028 ως εταίρος σε ένα νέο πρόγραμμα για τη κριτική διαμόρφωση και χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης που επιλέχθηκε για χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή

Ένωση, το “**BloomingAI -- Developing an AI-powered Open-Source Learning Platform based on Bloom’s taxonomy**” (Erasmus+, συνολικός προϋπολογισμός: 400.000 ευρώ, προϋπολογισμός ΙΦΕ/ΕΚΠΑ: 120.000 ευρώ, επιστημονι-

κός υπεύθυνος ΙΦΕ/ΕΚΠΑ: Καθηγητής **Τέλης Τύμπας**, Διευθυντής του αγγλόφωνου διατμηματικού μεταπτυχιακού “Science, Technology, Society--Science and Technology Studies” των Τμημάτων ΙΦΕ & Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ). Είναι ένα πρόγραμμα που συνδυάζει διεπιστημονικά τις επιστημονικές περιοχές “Artificial Intelligence (AI) and data usage”, “Digital skills and competences” και “New learning and teaching methods and approaches”. Οι άλλοι δύο εταίροι είναι μονάδες πανεπιστημίων της Νορβηγίας και του Λουξεμβούργου, από το Faculty of Humanities (με συντονιστή τον Καθηγητή **Απόστολο Σπανό**, ειδικό στην χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης στο πλαίσιο της διδασκαλίας της ιστορίας) και από το πρωτοπόρο **Centre for Artificial Intelligence Research (CAIR) του University of Adger** (lead partner), καθώς και από το **Luxembourg Centre for Contemporary and Digital History (C²DH) του University of Luxembourg**, το οποίο είναι ένα παγκοσμίως γνωστό κέντρο έρευνας και διδασκαλίας στις Ψηφιακές Ανθρωπιστικές Σπουδές, την Ψηφιακή Ιστορία και την Επικοινωνία της Επιστήμης (διευθυντής: Καθηγητής **Andreas Fickers**).

Το **Blooming AI** αποσκοπεί στην υποστήριξη της διδασκαλίας και της σχετικής με αυτήν έρευνα με την κατάλληλη διαμόρφωση και χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης, αξιοποιώντας, μεταξύ άλλων, την παιδαγωγική ταξινόμια του Bloom. Οι κύριες δραστηριότητες του προγράμ-

ματος Blooming AI περιλαμβάνουν την αποτίμηση αναγκών και κενών στη χρήση τεχνητής νοημοσύνης στην εκπαίδευση, τη διαμόρφωση τεχνολογίας διδασκαλίας και αξιολόγησης σύμφωνα με την ταξινόμια του Bloom, την πιλοτική χρήση και βελτίωση στρατηγικών μάθησης με χρήση Τεχνητής Νοημοσύνης σε ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, καθώς και τη διάχυση των αποτελεσμάτων μέσω εργαστηρίων, ημερίδων και διαλόγου με διδάσκοντες/διδάσκουσες και υπεύθυνους διαμόρφωσης τεχνολογικής πολιτικής για την Τεχνητή Νοημοσύνη. Ο στόχος είναι η δημιουργία εργαλείων που ενισχύουν την ενεργό συμμετοχή των φοιτητριών και των φοιτητών, την υπεύθυνη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης από την ακαδημαϊκή κοινότητα, την προώθηση της διεπιστημονικής συνεργασίας για την ανάπτυξη καινοτόμων εκπαιδευτικών πρακτικών, καθώς και τη διαμόρφωση βιώσιμων συνεργασιών μεταξύ πανεπιστημίων για τη μακροπρόθεσμη ενσωμάτωση της ΤΝ στην εκπαίδευση, στο πανεπιστήμιο και γενικότερα. Την ερευνητική ομάδα του ΙΦΕ/ΕΚΠΑ θα πλαισιώσει, μεταξύ άλλων, ένα δίκτυο καθηγητριών/καθηγητών από τη δευτεροβάθμια και πρωτοβάθμια εκπαίδευση που είναι κάτοχοι διδακτορικού σε αντικείμενα σχετικά με αυτό του Blooming AI.

• **Διαρκής αύξηση της συμμετοχής (250+ ερευνήτριες/ερευνητές) και του προϋπολογισμού (500.000+ ευρώ) Ευρωπαϊκού προγράμματος για τα**

Μεγάλα Δεδομένα, την Τεχνητή Νοημοσύνη και τους Αλγορίθμους, όπως συνδέονται με τη διαμόρφωση των Συνόρων και της Μετανάστευσης, το οποίο συντονίζει το ΙΦΕ/ΕΚΠΑ.

Μετά από τα δύο πρώτα (από συνολικά 4) έτη από την έναρξη του χρηματοδοτούμενου από την Ευρωπαϊκή Ένωση προγράμματος COST Action ['DATAMIG—Data Matters: Sociotechnical Challenges of European Migration and Border Control'](#), ο αριθμός των ερευνητριών/ερευνητών που έχουν γίνει μέλη του ερευνητικού του δικτύου και συμμετέχουν στις δραστηριότητές του έχει υπερβεί τις/τους 250, καλύπτοντας ταυτόχρονα τις περισσότερες χώρες της Ευρώπης και γειτονικών της περιοχών. Ως αποτέλεσμα, η χρηματοδοτούσα αρχή έχει αυξήσει τον διαθέσιμο προϋπολογισμό, ο οποίος για τα τρία πρώτα έτη έχει ανέλθει σε ποσό μεγαλύτερο των 500.000 ευρώ, για την κατάλληλη υποστήριξη ενός πλήθους διεθνών συνεδρίων, εργαστηρίων, θερινών και άλλων σχολείων για νέες ερευνήτριες και νέους ερευνητές, σε πολλές χώρες της Ευρώπης. Η αύξηση του προϋπολογισμού επιτρέπει τη διάθεση ενός μεγαλύτερου αριθμού υποτροφιών (STSM), μέσω του ΕΚΠΑ (grant holder institution), σε νέες ερευνήτριες και νέους ερευνητές από όλη την Ευρώπη αλλά και από άλλες χώρες, με στόχο επισκέψεις για υποστήριξη της έρευνάς τους. Το DATAMIG συντονίζεται από μέλη της κοινότητας του ΙΦΕ/ΕΚΠΑ (DATAMIG COST Action Chair: **Τέλης**

Τύμπας, καθηγητής ΙΦΕ/ΕΚΠΑ, διευθυντής του αγγλόφωνου διατμηματικού μεταπτυχιακού "Science, Technology, Society--Science and Technology Studies" των Τμημάτων ΙΦΕ & Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του ΕΚΠΑ, DATAMIG COST Action Scientific Representative: **Όλγα Λαφαζάνη**, Marie Curie Postdoctoral Fellow, Humboldt University, Berlin).

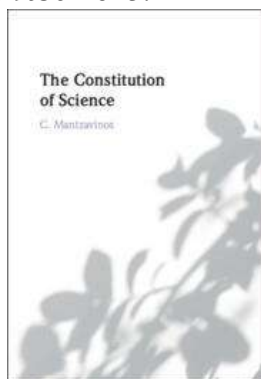
- Ύστερα από πρόσκληση του ιδρυτή του Ινστιτούτου Εθνοφαρμακολογικών Μελετών & Φυτοθεραπείας «ΙΕΜΕΦ» του ΕΚΠΑ, Καθηγητή του Τμήματος Φαρμακευτικής κ. **Νεκτάριου Αληγιάννη**, ο Αναπλ. Καθηγητής του ΙΦΕ **Πέτρος Μπούρας-Βαλλιανάτος** ανέλαβε πρόσφατα την οργάνωση και διεύθυνση του τμήματος ιστορικών ερευνών του Ινστιτούτου. Η 5μελής ομάδα ιστορικών ερευνών του Ινστιτούτου υπό την διεύθυνση του κ. **Μπούρα-Βαλλιανάτου** λαμβάνει μέρος στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα **ETHCSTWIN – Reinforcing the Scientific Excellence of the Institute for Ethnopharmacological Studies and Phytotherapy (IESP) through Twinning with Computer Science (CS)** υπό την επιστημονική ευθύνη του κ. **Αληγιάννη** με σκοπό την ανάπτυξη μία πρωτοποριακής βάσης δεδομένων για μελλοντικές εθνοφαρμακολογικές μελέτες αρχαίων ελληνικών και βυζαντινών ιατρικών κειμένων. Το πρόγραμμα διάρκειας 36 μηνών και συνολικού προϋπολογισμού 1,496,750.00€, εντάσσεται στο πλαίσιο του **HORIZON-WIDERA-2023-ACCESS02 (Twinning)** και περιλαμβάνει

νει την συμμετοχή 5 φορέων από 4

χώρες (Ελλάδα, Γερμανία, Ιταλία και Κόσοβο).

Εκδηλώσεις – Διαλέξεις (περασμένες)

- Με αφορμή το νέο βιβλίο του Καθηγητή Χρυσόστομου Μαντζαβίνου, [*The Constitution of Science*](#) (Cambridge University Press, 2024), έλαβε χώρα στο Κτήριο Κωστής Παλαμάς διεθνές συμπόσιο με τη συμμετοχή ομιλητών από τη Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, τις ΗΠΑ, το Ισραήλ και τη Σιγκαπούρη την 10^η Ιουνίου 2025.

- Επίσης, ο κ. Μαντζαβίνος παρουσίασε το νέο του βιβλίο στο Center for Philosophy of Science του Πανεπιστημίου του Hong Kong την 1^η Σεπτεμβρίου 2025.

- Ο Καθηγητής Θόδωρος Αραμπατζής ήταν μέλος της International Program Committee του [*27th International Congress of History of Science and Technology*](#), που έλαβε χώρα στο Dunedin, Νέα Ζηλανδία, από τις 29 Ιουνίου έως τις 5 Ιουλίου 2025.

- Την 1^η Ιουλίου 2025 ο κ. Αραμπατζής έδωσε μια ομιλία (από κοινού με την κ. Βασιλική Χριστοπούλου), με τίτλο **“Perspectivism meets the history of the electron”**, στο πλαίσιο του 27th International Congress of History of Science and Technology.

- Ο Καθηγητής Στάθης Αραποστάθης έδωσε τις παρακάτω ομιλίες:

- **“Transformation or Obduracy? Exploring Perceptions, Expectations, and Dilemmas in the Agricultural Sociotechnical Transition of Thessaly”**, Stathis Arapostathis, Vasso Karantzavelou, Sotiris Alexakis. International Sociology Association Conference, Session Chan-ging Foodways in the Time of Climate Change, March, Rabat, 6-11 July 2025.

- **“Vulnerable pendulum: Agriculture amid Productivism, Water Scarcity and Climate Change in the region of Thessaly, Greece (1950-2025)”**, Yannis Fotopoulos, Sotiris Alexakis, Stathis Arapostathis. Historical Narratives of Transformation" at Aarhus University, 13-14 August 2025.

- **“Agriculture in a precarious period: Climate Change, Imaginaries of Productivism and Water Abundance in Thessaly, Greece, from 1950 to 2024”**, Stathis Arapostathis, Yannis Fotopoulos, Sotiris Alexakis. European Society of Environmental History, Uppsala, Sweden, 18-22 August 2025.

- **“Breeding Animals as Machines. Imaginaries, technopolitics and industrial meat production in Greece 1950 to the present”**, Stathis Arapostathis. Contested Industrialization of Food Systems in the Unequal Anthropocene: Critical Histories of Agriculture- and Food-Affiliated Industries from a Global Perspective (1945-present), University of Utrecht, 15-16 May 2025.

- “Migrant seeds and breeds as technologies of imaginary enactment in Greek Agriculture, 1920-2000”, Stathis Arapostathis, SHOT Annual Meeting, Luxembourg, 9-11 October 2025.

• Ο Αναπλ. Καθηγητής **Πέτρος Μπούρας-Βαλλιανάτος** συμμετείχε ως ομιλητής στο Διεθνές Summer School “Ethnopharmacology and Artificial Intelligence in Drug Discovery” που έλαβε χώρα στο Ινστιτούτο Εθνοφαρμακολογικών Μελετών & Φυτοθεραπείας «ΙΕΜΕΦ» του ΕΚΠΑ μεταξύ 14 και 18 Ιουλίου 2025 με δύο ομιλίες:

- “Premodern medical texts as sources of ethnopharmacological studies: Challenges and Future Prospects”

- “From manuscripts to editions: Making use of reliable textual sources”

- Επίσης, μαζί με τις επιμελήτριες του Μουσείου Μπενάκη, κκ. **Μάρα Βερυκόκου** και **Πανωραία Μπενάτου** ξενάγησε τις/τους φοιτήτριες/φοιτητές στην Συλλογή Χειρογράφων και Ιατρικών Εργαλείων του Μουσείου.

Ξενάγηση Φοιτητριών και Φοιτητών του Summer School στην Συλλογή Χειρογράφων του Μουσείου Μπενάκη

• Ο Αναπλ. Καθηγητής **Πέτρος Μπούρας-Βαλλιανάτος** έδωσε την παρακάτω ομιλία:

- “Byzantine Hospital Recipes: Texts and Contexts”, στο [27th International Congress of History of Science and Technology](#), που έλαβε χώρα στο Dunedin, Νέα Ζηλανδία, από τις 29 Ιουνίου έως τις 5 Ιουλίου 2025.

- Επίσης, ταξίδεψε στην Καλιφόρνια (ΗΠΑ) ως προσκεκλημένος του Τμήματος Ιστορίας του University of California Berkeley και του Τμήματος Ιστορίας και Κλασσικών Σπουδών του San Diego State University όπου έδωσε τις παρακάτω διαλέξεις:

2 Σεπτ. 2025 (STSU): “Global Cures: Asian Drugs in the Ancient and Late Antique Mediterranean World”

3 Σεπτ. 2025 (UC, Berkeley): “Byzantine Medicine in Light of the Global Middle Ages: Current Trends and Future Avenues”

4 Σεπτ. 2025 (UC, Berkeley): “Byzantine Hospital Recipes: Texts and Contexts”

5 Σεπτ. 2025 (UC, Berkeley): “Global Cures: Pharmacological Ingredients from Asia in Late and Byzantine Medical Works”

Διάλεξη του κ. Πέτρου Μπούρα-Βαλλιανάτου στο Department of History, UC, Berkeley

• Η Επίκουρη Καθηγήτρια **Ελένη Μανωλακάκη** συμμετείχε στο Summer School Logic, Athens, 7-11 July

2025 με ανακοίνωση **“The Force-Content Distinction and its Relevance to Logic”**.

- Ο Αναπλ. Καθηγητής **Ιωάννης Κατσελίδης** έδωσε ομιλία σε συνεργασία με τον Καθηγητή **Σταύρο Δρακόπουλο** σε συνέδριο: 6-7 Ιουνίου 2025, **“The Role of Psychology in the Non-Mainstream tradition: George Katona and other dissenters”**, 25ο Συνέδριο των Ελλήνων Ιστορικών της Οικονομικής Σκέψης που διεξήχθη στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, ΕΚΠΑ.

- Ο Δρ **Εμμανουήλ Πρωτονοτάριος**, Ειδικό Διδακτικό Προσωπικό του Τμήματος, παρευρέθη στο ετήσιο Ευρωπαϊκό Συνέδριο Οπτικής Αντίληψης (ECVP 2025) που διεξήχθη στις 24-28 Αυγούστου στην πόλη του Μάιντζ στη Γερμανία όπου παρουσίασε ερευνητική εργασία με τίτλο **“Visual Parameters Modulating Perceived Area Overestimation of Dot Clouds Relative to Their Convex Hull”**. Η εργασία υπεβλήθη σε συνεργασία με τις μεταπτυχιακές φοιτήτριες **Καλλιόπη Πρωτογεράκη** και **Μαργαρού Έλενα**, τις οποίες επέβλεψε στο πλαίσιο Διπλωματικών Εργασιών στο ΔΠΜΣ στη Γνωσιακή Επιστήμη.

- Η Αναπλ. Καθηγήτρια **Ελένη Γέμτου** συμμετείχε στο διεθνές συνέδριο **“TABOO – TRANSGRESSION – TRANSCENDENCE in Art & Science”** (9–13 Σεπτεμβρίου 2025, Kino Šiška, Λιουμπλιάνα), το οποίο συνδιοργανώθηκε από το Τμήμα Τεχνών Ήχου και Εικόνας του Ιονίου Πανεπιστημίου, το Kino Šiška και τον οργανισμό Projekt Atol. Παρουσίασε μαζί με τον **I.**

Τσούμα και τη **Στέλλα Σοφοκλέους**, την ανακοίνωση με τίτλο:

“Noise, Parasites, and Digital Coexistence: An STS Approach to Theo Triantafyllidis’ Ork Haus”.

- Η Καθηγήτρια **Κατερίνα Ιεροδιακόνου** έδωσε διάλεξη με τίτλο **“The Role of Light in the *De coloribus*”** στο πλαίσιο του Διεθνούς Συνεδρίου Tartu Workshop in Ancient Philosophy, 25-26 Σεπτεμβρίου 2025.

- Η υποψήφια διδάκτωρ του ΙΦΕ **Ροδίτσα Φραγκίδου** έδωσε τις παρακάτω διαλέξεις:

- Workshop: Logic in the Visegrad countries, 3-5 Σεπτεμβρίου, 2025, University of Ostrava, Ostrava, Czech Republic, **“The Ability to Differentiate Meanings through Procedural Semantics within the Framework of Transparent Intensional Logic”**.

- Polish Congress of Logic, 22-26 Σεπτεμβρίου, 2025, Nicolaus Copernicus University, Toruń, Poland, **“Incorporating Illocutionary Force Into Procedural Semantics within Transparent Intensional Logic”**.

- Ολοκληρώθηκε τον Ιούλιο με μεγάλη επιτυχία το Σχολείο (**Blended Intensive Programme**) **“Let’s Prove It! Reasoning in Different Contexts”**, που διοργάνωσαν στο πλαίσιο της συμμαχίας πανεπιστημίων CIVIS ο **Γιάννης Στεφάνου** και ο **Βλαδίμηρος Κατρανίδης**. Το Σχολείο αφορούσε τις εφαρμογές της Λογικής, από τη φιλοσοφία ως τα μαθηματικά και από την πληροφορική μέχρι τη νομική επιστήμη. Αποτελούνταν από ένα διαδικτυακό μέρος, που αναπτύχθηκε από τις αρχές Μαρτίου μέχρι το τέλος Ιουνίου, και από ένα δια ζώσης, που έ-

λαβε χώρα στο νέο κτήριο του ΙΦΕ από τις 7 ως τις 11 Ιουλίου 2025. Αίτηση συμμετοχής στο Σχολείο είχαν υποβάλει 52 φοιτητές και φοιτήτριες, από τους οποίους έγιναν δεκτοί 34 και το ολοκλήρωσαν 26. Τρεις από τους 26 σπούδαζαν στο ΕΚΠΑ, ενώ οι υπόλοιποι και οι υπόλοιπες προέρχονταν από τα πανεπιστήμια της Ρώμης (Sapienza), της Μαδρίτης (Universidad Autónoma), της Μασσαλίας (Aix-Marseille), των Βρυξελλών (Université libre), του Βουκουρεστίου, του Σάλτσμπουργκ και του Γιοχάνεσμπουργκ (Witwatersrand).

Επίσκεψη Φοιτητριών και Φοιτητών στην Ακρόπολη

Άλλοι σπούδαζαν για πρώτο πτυχίο, άλλοι έκαναν μεταπτυχιακά και άλλοι ήταν υποψήφιοι διδάκτορες. Στο διαδικτυακό μέρος του BIP έγιναν 6 ομιλίες, με ομιλητές τους **T. Piecha** (Tübingen), **C. Brinçus** (Βουκουρέστι), **Δ. Καπάνταη** (Ακαδημία Αθηνών), **Κ. Τσίνα** (Πανεπιστήμιο Κύπρου), **Α. Κάκα** (Πανεπιστήμιο Κύπρου) και **Κ. Ιεροδιακόнову** (ΙΦΕ), ενώ επίσης οι φοιτήτριες και οι φοιτητές χωρίστηκαν σε 5 ομάδες και καθεμιά μελέτησε ένα θέμα, υπό την επίβλεψη κάποιου

διδάσκοντος, και έκανε μια σχετική διαδικτυακή παρουσίαση. Στο διαζώσης μέρος έγιναν 11 ομιλίες, με ομιλητές τους **M. Dumitru** (Βουκουρέστι), **Γ. Στεφάνου** (ΙΦΕ), **A. Piccolomini d'Aragona** (Tübingen), **C. Brinçus** (Βουκουρέστι), **F. Carbo-Gil** (Aix-Marseille), **A. Cusi** (Sapienza), **M. Φιλίππου** (ΙΦΕ), **B. Τριανταφύλλου** (Ιωάννινα), **E. Μανωλακάκη** (ΙΦΕ), **P. Cantù** (Aix-Marseille) και **Κ. Δημητράκοπουλο** (ΙΦΕ), ενώ οι πέντε φοιτητικές ομάδες έκαναν πάλι από μία παρουσίαση.

- Διήμερο Συνέδριο «**Διακυβέρνηση Δίκαιων Αγροδιατροφικών Μεταβάσεων**» **29-30 Σεπτεμβρίου 2025**, Νέο Κτήριο ΙΦΕ. Ένα διήμερο διεθνές συνέδριο/διημερίδα ολοκληρώθηκε με μεγάλη επιτυχία και υπό την αιγίδα του Εργαστηρίου Επιστήμη, Τεχνολογία και Καινοτομία στην Κοινωνία. Το συνέδριο έφερε σε διάλογο τέσσερις διακριτές επιστημονικές κοινότητες: Σπουδές Επιστήμης και Τεχνολογίας (STS), Σπουδές Βιώσιμων Μεταβάσεων, Υπεύθυνη Έρευνα και Καινοτομία (RRI), και Σπουδές Τροφίμων, συμπεριλαμβανομένης της Ηθικής των Τροφίμων. Κεντρικό ερώτημα του συνεδρίου αποτέλεσε το: **Τι συνιστά «δίκαιη διακυβέρνηση» για τις μεταβάσεις προς βιώσιμη και δίκαιη παραγωγή στον αγροδιατροφικό τομέα της Ευρώπης;**

Στόχος του συνεδρίου ήταν να ενισχυθεί ο επιστημονικός διάλογος μεταξύ αυτών των τεσσάρων καθιερωμένων πεδίων, αναδεικνύοντας τον ρόλο της επιστήμης, της τεχνολογίας και της καινοτομίας,

καθώς και τις υλικές και αξιακές διαπλοκές που διαμορφώνουν τα αγροδιατροφικά συστήματα και τους μετασχηματισμούς τους. Η θεματική και οι διασυνδέσεις των προσεγγίσεων κατέστησαν την εκδήλωση ιδιαίτερα απαιτητική σε θεωρητικό επίπεδο. Η εστίαση στην επιστήμη, την τεχνολογία και την καινοτομία ως εκείνοι οι καθοριστικοί παράγοντες που διαμορφώνουν τόσο τις υλικές συνθήκες όσο και την ηθική των ανισοτήτων στα τρόφιμα, προσέφερε έναν ενοποιητικό φακό για την

Φωτογραφίες από το Συνέδριο

κατανόηση των δίκαιων μεταβάσεων. Το συνέδριο συνδιοργανώθηκε με την υποστήριξη του έργου **Governing Just Sociotechnical Transitions (Go-JuST): A Co-productionist Model of Sustainable Futures in the Agrifood sector**, υλοποιήθηκε υπό την αιγίδα του Ελληνικού Ιδρύματος Έρευνας και

Καινοτομίας (ΕΛΙΔΕΚ) και χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Next Generation EU), Εθνικό Σχέδιο ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας ΕΛΛΑΔΑ 2.0. Οι συνδιοργανωτές είναι το ερευνητικό πρόγραμμα Go-JuST (www.go-just.com) και το Εργαστήριο Επιστήμης, Τεχνολογίας και Καινοτομίας στην Κοινωνία (ΕΤεΚΚ) του Τμήματος Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης του ΕΚΠΑ υπό τη διεύθυνση του Καθηγητή **Στάθη Αραποστάθη**, το ερευνητικό πρόγραμμα ComMEATted που υλοποιείται στο NTNU (Νορβηγία), καθώς και το πρόγραμμα Codecs που υλοποιείται στο Ινστιτούτο Αγροτικής Οικονομίας και Κοινωνιολογίας (ΙΝΑΓΡΟΚ). Κύρια ομιλήτρια και κύριος ομιλητής ήταν αντίστοιχα οι **Teea Kortetmäki** (Πανεπιστήμιο Jyväskylä) και **Andy Stirling** (SPRU/Πανεπιστήμιο Sussex). Για το πλήρες πρόγραμμα οι ενδιαφερόμενοι/ενδιαφερόμενες μπορούν να επισκεφθούν τον [σύνδεσμο](#). Υπήρξαν εισηγήσεις 21 εισηγήσεις από διαφορετικές ομάδες από 8 διαφορετικές Ευρωπαϊκές χώρες.

Ομαδική φωτογραφία των συνέδρων μετά το πέρας του αποχαιρετιστήριου δείπνου

Εκδηλώσεις – Διαλέξεις (προσεχείς)

- Το *Athens Colloquium in Ancient Philosophy* διοργανώνεται για τρίτη χρονιά από το [The Athens MA in Ancient Philosophy](#), σε συνεργασία με το Ινστιτούτο της Δανίας στην Αθήνα. Οι ομιλίες γίνονται μία φορά το μήνα, Πέμπτη ώρα 19.00, στο Ινστιτούτο της Δανίας, Χαιρεφώντος 14· έχουν διάρκεια 30-40 λεπτών, ακολουθούμενες από μια εστιασμένη κριτική συζήτηση που μπορεί να διαρκέσει έως και 60 λεπτά. – Οι επόμενες ομιλίες:

- Οκτ. 16: **Francisco Gonzalez**: “Being as Truth and Life: Heidegger’s 1942/43 Seminar on Aristotle, *Metaphysics* Θ 10”.

- Νοέμ. 27: **Ioannis Papachristou**: “Olympiodorus on *phantasia* as an obstacle to knowledge”.

- Δεκέμ. 15: **Vasia Vergouli**: “Activity and movement in Aristotle’s account of pleasure”.

- 1η Επιστημονική Συνάντηση για την Ιστορία της Επιστήμης και της Τεχνολογίας. Η **Greek National Committee, International Union of History and Philosophy of Science**, το Τμήμα Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης (ΕΚΠΑ), το Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών (ΕΙΕ), το Κέντρον Ερεύνης της Ιστορίας του Νεωτέρου Ελληνισμού (Ακαδημία Αθηνών) και το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης (ΕΚΠΑ) συνδιοργανώνουν την 1η Επιστημονική Συνάντηση για την Ιστορία της Επιστήμης και της Τεχνολογίας. Η Συνάντηση θα λάβει χώρα την Παρα-

σκευή 17 (Ακαδημία Αθηνών) και το Σάββατο 18 (Νέο Κτήριο ΙΦΕ/ΕΚΠΑ) Οκτωβρίου 2025. Το πρόγραμμα είναι διαθέσιμο [εδώ](#).

- 2ος κύκλος του Διεπιστημονικού Ερευνητικού Σεμιναρίου *ΔιεπιΔημΥα*. Το Διεπιστημονικό Ερευνητικό Σεμινάριο [ΔιεπιΔημΥα](#) «Κράτος και δημόσια υγεία στη σκιά των επιδημιών (19ος – 21ος αι.): προσεγγίσεις από την ιστορία και τα ερευνητικά πεδία STS και critical medical humanities» συνεχίζει για δεύτερη χρονιά. Το σεμινάριο πραγματοποιείται στην Ανατολική Αίθουσα του Μεγάρου της Ακαδημίας Αθηνών (Πανεπιστημίου 28), μία Πέμπτη (18:00 – 20.00) κάθε μήνα. Η συμμετοχή είναι ελεύθερη και δεν απαιτείται προεγγραφή. Συντονιστές του σεμιναρίου είναι ο **Θανάσης Μπαρλαγιάννης** (Εντεταλμένος Ερευνητής, ΚΕΙΝΕ, Ακαδημία Αθηνών) και η **Κατερίνα Βλαντώνη** (Επίκουρη Καθηγήτρια ΙΦΕ, ΕΚΠΑ).

Ακολουθεί το πρόγραμμα των συναντήσεων για το 2025-2026:

- 16/10/2025: Ο ρόλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας - παγκόσμια διακυβέρνηση και διπλωματία της υγείας, **Άγισ Δ. Τσουρός**, πρώην διευθυντής Πολιτικής και Διακυβέρνησης για την Υγεία, Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας - Ευρώπη, Adjunct Professor, Global Health, University of Boston, USA

- 13/11/2025: Η Κοινωνία των Εθνών απέναντι στις επιδημίες: το διεθνές πλαίσιο και το έργο της στην Ελλάδα, **Ελισάβετ Κοντογιώργη**, Διευθύντρια Ερευνών, ΚΕΙΝΕ, Ακαδημία Αθηνών

- 29/01/2026: Όταν ο αόρατος εχθρός λύγιζε στρατούς: Λοιμώδη νοσήματα και επιδημίες στα Βαλκάνια του πολέμου κατά το πρώτο τέταρτο του 20ού αιώνα, μέσα από μαρτυρίες και κείμενα εποχής, **Αριστείδης Διαμαντής**, Ιατρός-Κυτταρολόγος, Διδάκτωρ Ιατρικής Σχολής ΕΚΠΑ, Υποναύαρχος (ΥΙ) ΠΝ (ε.α.), Ιστορικός της Ιατρικής

- 19/02/2026: Αυταρχική Διακυβέρνηση σε Κατάσταση Ανάγκης: Πώς ο Ιωάννης Καποδίστριας αντιμετώπισε την επιδημία πανώλης το 1828, **Αριστείδης Χατζής**, Καθηγητής, Τμήμα Ιστορίας & Φιλοσοφίας της Επιστήμης, ΕΚΠΑ

- 12/03/2026: Η ελληνική κοινωνία ανάμεσα στην ενδημία και την επιδημία, **Κατερίνα Γαρδίκας**, αν. Καθηγήτρια, Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας, ΕΚΠΑ

30/04/2026: Η Ισπανική Γρίπη στα Βαλκάνια: Η διαχείριση και ο αντίκτυπος της πανδημίας σε τέσσερις βαλκανικές πόλεις, **Άννα Μπατζέλη**, Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια, ΔΠΘ

14/05/2026: Ενδημία και επιδημία στην βρεφική και παιδική ηλικία στην Αθήνα στο Μεσοπόλεμο, **Ευγενία Μπουρνόβα**, Καθηγήτρια, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, ΕΚΠΑ

• Στις 23 Οκτωβρίου 2025, ο Καθηγητής **Θόδωρος Αραμπατζής** θα δώσει ως προσκεκλημένος ομιλητής, μια ομιλία (από κοινού με τον Ομότιμο Καθηγητή **Κώστα Γαβρόγλου**), με τίτλο “**Styles of Scientific Practice: The Importance of Scale**”, στο πλαίσιο του συνεδρίου “[Re-Visiting Historical Ontology](#)”, που θα λάβει χώρα στο San Sebastian (Ισπανία).

Νέα από ΠΜΣ του ΙΦΕ

• Με την ολοκλήρωση της διαδικασίας επιλογής των νέων φοιτητών για το ακαδ. έτος 2025-26, το αγγλόφωνο μεταπτυχιακό πρόγραμμα [The Athens MA in Ancient Philosophy](#) εισέρχεται στο τρίτο έτος λειτουργίας του. Το Πρόγραμμα προωθεί τη μελέτη της Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας σε όλο το ιστορικό και θεματικό εύρος της. Είναι το μοναδικό Πρόγραμμα στην Ελλάδα (και ένα από ελάχιστα παγκοσμίως) που εστιάζει αποκλειστικά στην Αρχαία Φιλοσοφία ως αντικείμενο συστηματικής μελέτης και έρευνας.

Φέτος υποβλήθηκαν 39 αιτήσεις και έγιναν δεκτοί δεκαπέντε φοιτητές και φοιτήτριες· ανάμεσά τους, το Athens MA θα φιλοξενήσει αποφοίτους των

πανεπιστημίων του Καίμπριτζ, της Βόρειας Καρολίνας, της Padova και του Renmin. Οι 15 νέοι φοιτητές μας προέρχονται από δέκα διαφορετικές χώρες: Κίνα, ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιταλία, Φινλανδία, Ρωσία, Ινδία, Σιγκαπούρη, Βενεζουέλα και Ελλάδα. Το *Athens MA in Ancient Philosophy* στεγάζεται στο Τμήμα Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης και είναι το αποτέλεσμα μιας συνεργασίας μεταξύ τριών μεγάλων ελληνικών πανεπιστημίων, τα οποία ένωσαν τις δυνάμεις τους για να δημιουργήσουν ένα εξαιρετικά ανταγωνιστικό Πρόγραμμα: του ΕΚΠΑ, του Πανεπιστημίου Πατρών (Τμήμα Φιλοσοφίας) και του Πανεπιστημίου Κρήτης (Τμήμα Φιλοσοφίας).

Η διάρκεια του Προγράμματος είναι ένα πλήρες ακαδημαϊκό έτος (12 μήνες – 75 ECTS). Τα δίδακτρα ανέρχονται σε

3000 €, και γλώσσα διδασκαλίας είναι η αγγλική. Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφθείτε την [ιστοσελίδα](#) του ΠΜΣ.

Νέα Αποφοίτων

• Ο **Γιάννης Βασιλόπουλος** αποφοίτησε από το προπτυχιακό πρόγραμμα Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης του ΕΚΠΑ το 2022. Στη συνέχεια πραγματοποίησε μεταπτυχιακές σπουδές στη Φιλοσοφία στο **Georgia State University**, τις οποίες

ολοκλήρωσε με διάκριση ως υπότροφος του Ιδρύματος Ωνάση την άνοιξη του 2025. Από το φθινόπωρο του 2025 συνεχίζει ως διδακτορικός φοιτητής στο Τμήμα Φιλοσοφίας του **University of Pennsylvania**.

Δίκτυο Αποφοίτων του Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών ‘Science, Technology, Society—Science and Technology Studies’, Τμήμα ΙΦΕ & Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, ΕΚΠΑ

• Ενώ προετοιμάζεται για τον όγδοο χρόνο της λειτουργίας του, το Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών “**Science, Technology, Society—Science and Technology Studies**”, Τμήμα ΙΦΕ & Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, ΕΚΠΑ, μπορεί να υπολογίζει σε έναν αριθμό 150 αποφοίτων από 4 ηπείρους και δεκάδες χώρες. Με την υποστήριξη της διοίκησης του προγράμματος, υπό την ευθύνη της επίκουρης καθηγήτριας **Κατερίνας Βλαντώνη** (Alumni Faculty Advisor), το δίκτυο αποφοίτων (Alumni Network) προχώρησε πρόσφατα στην οργάνωσή του, με συντονίστρια την απόφοιτη από τις ΗΠΑ **Abigail (Abby) Chernila** (Alumni Coordinator) (φωτογραφία). Στο δίκτυο αυτό έχουν προσκληθεί και οι δεκάδες απόφοιτοι

από όλη την Ευρώπη και τον κόσμο που έχουν αποφοιτήσει στο πεδίο STS έχοντας επιλέξει να εκπονήσουν τη διπλωματική τους εργασία στο ΙΦΕ/ΕΚΠΑ, αξιοποιώντας το πρόγραμμα Erasmus, στο πλαίσιο του Inter-European University Association on Society, Science and Technology (ESST) (ενδεικτικά: 14 απόφοιτοι τα τρία τελευταία χρόνια). Το STS NKUA Alumni Network συνδέει αποφοίτους από όλα τα έτη, στοχεύοντας στην συνεχή ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με εκδηλώσεις και ευκαιρίες που σχετίζονται με το STS. Αυτές οι πληροφορίες περιλαμβάνουν θέσεις εργασίας, διεθνείς και τοπικές εκδηλώσεις (π.χ. συνέδρια, εργαστήρια), συνεργασίες, πρόσφατες δημοσιεύσεις, ανοιχτές προσκλήσεις και ευκαιρίες συνεργασίας με άλλες/ους αποφοίτους και φοιτήτριες/φοιτητές,

καθώς και με μέλη του διδακτικού προσωπικού. Το δίκτυο αποφοίτων υποστηρίζει, επίσης, την προσέλκυση νέων φοιτητριών/φοιτητών. Πληροφορίες για το STS Alumni Network [εδώ](#)

Η απόφοιτη Abby Chernila, συντονίστρια του Δικτύου Αποφοίτων

• **Εναρκτήριο Ετήσιο Εργαστήριο STS NKUA Alumni.** Στις 13 Σεπτεμβρίου 2025, το STS NKUA Alumni Network διοργάνωσε το εναρκτήριο ετήσιο εργαστήριό του σε ένα σημαντικό θέμα, με δυνατότητα συμμετοχής τόσο δια ζώσης όσο και διαδικτυακά. Υπάρχουν ήδη σχέδια για μελλοντικά εργαστήρια με θέματα όπως τα ακόλουθα: προσεγγίσεις από το πεδίο STS σε υπαρξιακούς κινδύνους/απειλές, σε προκλήσεις της τεχνητής νοημοσύνης, στην Αποανάπτυξη/Κοινά. Το Εναρκτήριο Εργαστήριο Αποφοίτων STS ΕΚΠΑ (2025) φιλοξένησε τον **Βασίλη Κωστάκη**, Καθηγητή Τεχνολογικής Διακυβέρνησης και Βιωσιμότητας στο Τμήμα Καινοτομίας και Διακυβέρνησης Ragnar Nurkse του **TalTech** στην Εσθονία, Συνεργάτη στο Κέντρο Berkman Klein για το Διαδίκτυο και την Κοινωνία του Πανεπιστημίου

Χάρβαρντ και ιδρυτή του Εργαστηρίου P2P και του αγροτικού χώρου δημιουργίας Tzoumakers όσο και του ενεργειακού συνεταιρισμού Commonen. Το εργαστήριο που διοργάνωσε ο Καθηγητής Κωστάκης με τίτλο *“Beyond Techno-Solutionism: Digital Commons and Solidarity Economies for a Sustainable Future”*, παρουσιάστηκε ως εξής: «Η υποβάθμιση του περιβάλλοντος και η ανισότητα στον παγκόσμιο πλούτο αποτελούν κρίσιμες προκλήσεις σήμερα. Πολλές προωθούν λύσεις υψηλής τεχνολογίας, όπως οι «έξυπνες πόλεις» και η «πράσινη ανάπτυξη», ως ασημένιες σφαίρες που βελτιώνουν τις υπηρεσίες, μειώνουν το αποτύπωμα άνθρακα και ενδυναμώνουν τους πολίτες. Ωστόσο, αυτές οι τεχνολογίες βασίζονται σε σπάνια μέταλλα και ορυκτά που συχνά προέρχονται από αμφισβητήσιμες πρακτικές στον Παγκόσμιο Νότο. Οι κύκλοι ζωής τους καταναλώνουν ενέργεια, δημιουργούν τοξικότητα και συνεπάγονται επισφαλή εργασία. Αντιμετωπίζουμε ένα παράδοξο: Μπορούν οι τεχνολογίες που μπορεί να επιδεινώσουν αυτά τα ζητήματα να λύσουν στην πραγματικότητα τα προβλήματά μας; Αυτό το εργαστήριο διερευνά τη σχέση μεταξύ τεχνολογίας, βιωσιμότητας και παγκόσμιας ισότητας, εστιάζοντας σε εναλλακτικές λύσεις όπως οι ψηφιακές οικονομίες αλληλεγγύης, οι προσεγγίσεις που βασίζονται στα κοινά και οι ανοιχτοί συνεταιρισμοί. Θα εξετάσουμε πώς η αποκεντρωμένη διακυβέρνηση και τα ψηφιακά κοινά θα μπορούσαν να δημιουργήσουν πιο

Φωτογραφίες από το Εναρκτήριο
Εργαστήριο Αποφοίτων STS ΕΚΠΑ (2025)

δίκαιο τεχνολογικό μέλλον που αποφεύγει την εξόρυξη. Θα αμφισβητήσουμε επίσης τις κυρίαρχες αφηγήσεις, ενώ παράλληλα θα διερευνήσουμε πώς τα μοντέλα συνεταιριστικής ιδιοκτησίας θα μπορούσαν να μεταμορφώσουν τις τεχνολογικές μας σχέσεις και να αντιμετωπίσουν τις αντιφάσεις στο τρέχον τεχνοοικονομικό μας παράδειγμα. Ελάτε μαζί μας καθώς οραματιζόμαστε ένα μέλλον όπου η τεχνολογία υπηρετεί την ανθρωπότητα και τον πλανήτη μας μέσω δημοκρατικών, βιώσιμων και αλληλέγγυων πρακτικών. υποδομές.»

Πρόσφατες Δημοσιεύσεις Μελών του Τμήματος

- Συνέντευξη Καθηγητή Σταύρου Δρακόπουλου με τίτλο “Ein Gefühl der Vernachlässigung”. Το πλήρες κείμενο είναι διαθέσιμο [εδώ](#).
- Άρθρα:
 - Anagnostoudi, Y. “[Scorekeeping in a positive epistemic game](#)”, *Synthese* (2025) 206:188.
 - Ασυχίδη Μ., Γκουγκαρά Ε., Μαϊστράλη Α., Τζωρακάκη Μ., Δερμιτζάκη Κ., Καλεσοπούλου Δ., «[Εδώ Σκαρίμπας!](#)» [Σχεδιασμός Μουσειοσκευής για το Πολιτιστικό Κέντρο - Μουσείο - Αρχείο Γ. Σκαρίμπα](#)», Πρακτικά Συνεδρίου 10ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εκπαίδευση και Πολιτισμός στον 21ο αιώνα, Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Διάσωσης Σχολι-
κού Υλικού, 5-6-Απριλίου 2025, τόμ. Α', Αθήνα 2025, σσ. 254 -265.
 - Gotsis, G., Grimani, A. (2025). “[The Effect of the Global Pandemic on the Structure of Work](#)”. In: Marques, J. (ed.), *The Palgrave Handbook of Change and Resilience at Work* (p.p. 63–87). Palgrave Macmillan, Cham.
 - Gotsis, G., Grimani, A. (2024). “[Buddhist Spirituality in Economics and Management](#)”. In: Marques, J. (ed.), *Encyclopedia of Diversity, Equity, Inclusion and Spirituality*. Springer, Cham.
 - Katselidis, I. (2025). “[Joan Robinson on economic philosophy and methodology](#)”, *The European Journal of the History of Economic Thought*.
 - Tzafestas. E. S. “Status-based Inequalities: Consequences and

Origins", *Social Simulation Conference 2025* (SSC 2025), Delft, Netherlands, August 2025, Springer proceedings to appear.

- Tzafestas. E. S. "Pathways for cultural evolution of war behaviours", *Proceedings of the International Conference on Behavioral, Economic, and Socio-Cultural Computing* (BESC 2025), Hong

Kong, China, October 2025, Springer, appear.

• Βιβλιοκρισίες:

- Drakopoulos, S. (2025). [Review of Peter Earl \(2022\), *Principles of Behavioral Economics: Bringing Together Old, New and Evolutionary Approaches*, Cambridge: Cambridge University Press](#). *Review of Political Economy*, vol.37(4), 2025.

Ολοκληρωθείσες Διδακτορικές Διατριβές

• Λούη, Σοφία.

Τίτλος: [Η επεξεργασία και η αναπαράσταση σύνθετων μορφολογικά λέξεων της ελληνικής γλώσσας στο νοητικό λεξικό.](#)

Title: The representation and processing of morphologically complex Greek words in the mental lexicon.

Γλώσσα: Ελληνική.

Επιβλέπων καθηγητής: Πρωτόπαπας Αθανάσιος

Έτος ολοκλήρωσης: 2024.

Σύνοψη: Η αναπαράσταση και επεξεργασία λέξεων με εσωτερική δομή, δηλαδή μορφολογικά σύνθετων λέξεων, παραμένει αντικείμενο συνεχούς διερεύνησης στην παγκόσμια ψυχολinguιστική έρευνα. Απόρροια της εν λόγω έρευνας είναι η επικρατής υπόθεση ότι οι λέξεις αναπαρίστανται και αποθηκεύονται στη μνήμη βάσει των συστατικών τους μορφημάτων (π.χ., play er, play ing, dis play). Σύμφωνα με την υπόθεση αυτή, τα μορφήματα χρησιμοποιούνται τόσο κατά τις διαδικασίες της παραγωγής λόγου (Levett et al., 1999) όσο και της κατανόησης (ενδεικτικά, Feldman & Andjelkovic, 1992; Marslen-Wilson et al., 1994; Sandra & Taft, 1994), με τέτοιο τρόπο ώστε όλες οι σύνθετες λέξεις να

συντίθενται από τα επιμέρους μορφήματά τους κατά την παραγωγή και να διασπώνται σε αυτά κατά την κατανόηση. Η παρούσα διατριβή επεδίωξε να διερευνήσει πρωτίστως το θεμελιώδες αυτό ερώτημα μέσα από μια σειρά πειραμάτων στην ελληνική γλώσσα, με σκοπό την εις βάθος κατανόηση της δομής και λειτουργίας του ελληνικού νοητικού λεξικού. Ο τρόπος αναπαράστασης των λέξεων στην ελληνική εξετάστηκε μέσω πειραματικού υλικού που περιελάμβανε μορφολογικά σύνθετες λέξεις —ουσιαστικά και ρήματα— με παραγωγικού ή/και κλιτικού τύπου μορφήματα, προκειμένου να διαφανούν οι επιδράσεις της γραμματικής κατηγορίας και του τύπου της μορφολογίας σε πρώιμα και μεταγενέστερα στάδια της λεξικής αναγνώρισης.

• Τσακίρη, Αμαλία.

Τίτλος: [Επίπεδα, αποσύνθεση και μηχανιστική εξήγηση στα βιολογικά συστήματα: η περίπτωση της γνωσιακής επιστήμης.](#)

Title: Levels, decomposition and mechanistic explanation in biological systems: the case of cognitive science.

Γλώσσα: Αγγλική.

Επιβλέπων καθηγητής: Νικολινάκος Δρακούλης

Έτος ολοκλήρωσης: 2024.

Σύνοψη: Λίγα φαινόμενα είναι τόσο ενδιαφέροντα και τόσο δισεπίλυτα όσο αυτό της νοητικότητας και η διερεύνησή του ως συμπεριφορά βιολογικών οργανισμών (ανθρώπων, εν προκειμένω) αποτελεί μια τεράστια πρόκληση για τις επιστήμες του νου, που ως μια ομπρέλα που αγκαλιάζει την έρευνα των νοητικών φαινομένων συνιστούν την γνωσιακή επιστήμη. Σε αυτό το πεδίο είναι που η πρόταση για το νέο-μηχανιστικό μοντέλο εξήγησης δοκιμάζει τα όριά της, καθώς δεν έχει μόνο να δαμάσει εξηγητικά την βιολογική πολυπλοκότητα, αλλά και να κατανοήσει σε βάθος τα μυστικά του νου. Σε αυτά τα βαθιά ερευνητικά νερά καταδύεται η παρούσα διατριβή. Η μελέτη βάζει στο στόχαστρο διάφορα αλληλένδετα ζητήματα: Μπορεί το νέο-μηχανιστικό εξηγητικό πλαίσιο να επεκταθεί στην εξήγηση των νοητικών φαινομένων; Πώς μπορούμε να συμφιλιώσουμε τις διάφορες έννοιες των επιπέδων που συναντούμε στη γνωσιακή επιστήμη με τα μηχανιστικά επίπεδα; Ποιος είναι ο ρόλος της αποσύνθεσης στην εξήγηση βιολογικών και νοητικών φαινομένων, πρώτα από όλα ως αναλυτικό εργαλείο και επίσης ως αναπόσπαστο τμήμα του μηχανιστικού εξηγητικού σχήματος; Μπορούν τα μηχανιστικά εξηγητικά μοντέλα να ενσωματώσουν τις πληροφοριακές και αναπαραστασιακές πτυχές των νοητικών διεργασιών; Μπορεί, εν τέλει, να γεφυρωθεί το χάσμα μεταξύ ψυχολογικών και νευροβιολογικών

προσεγγίσεων της νόησης με την βοήθεια του μηχανιστικού πλαισίου εξήγησης; Η έρευνα ξετυλίγεται σε διάφορα στάδια ξεκινώντας από το γενικότερο και καταλήγοντας στο ειδικότερο. Αυτή η σταδιακή εξειδίκευση αντανakλάται στα δύο μέρη της έρευνας, στην σειρά των κεφαλαίων και στην εσωτερική τους διάρθρωση. Οι ερευνητικές μεθοδολογίες που επιστρατεύτηκαν για να απαντηθούν όλα τα προαναφερθέντα ερωτήματα προσέγγισαν το ζητούμενο από διάφορες πλευρές. Η έρευνα ξεκινά με εννοιολογική χαρτογράφηση και ανάλυση των δύο βασικών συνιστωσών που συγκροτούν τον ερευνητικό άξονα της διατριβής. Αυτές είναι η έννοια των επιπέδων και της αποσύνθεσης και μελετώνται στα δύο πρώτα κεφάλαια. Στα επόμενα δύο κεφάλαια ακολουθεί η συγκριτική παρουσίαση δύο εξηγητικών μοντέλων: των συστατικών εξηγήσεων (compositional explanations) του Carl Gillett (2016) και του νέο-μηχανιστικού εξηγητικού πλαισίου με έμφαση στις συγκροτητικές (constitutive) εξηγήσεις του Carl Craver (2007), που εστιάζει στις νευροεπιστήμες. Τα μοντέλα συνδέονται στενά, γιατί δίνουν σημασία στον ρόλο της αναδρομικής (recursive) αποσύνθεσης που οδηγεί σε μια ιεραρχία πολλών εξηγητικών επιπέδων. Τα δύο αυτά κεφάλαια πλαισιώνονται με δύο εκτεταμένες μελέτες περίπτωσης που αφορούν συστατικές εξηγήσεις του καμπτικού μηχανισμού του αγκώνα και της φυσιολογίας της μυϊκής σύστολης (στο τρίτο κεφάλαιο) και στην παρουσίαση

της συγκροτητικής μηχανιστικής εξήγησης στους νευροβιολογικούς μηχανισμούς ανάπτυξης χωρικής μνήμης σε ποντίκια (στο τέταρτο). Ενώ το πρώτο μέρος στρώνει το έδαφος για τη μηχανιστική εξήγηση, εξετάζοντας αρχικά τα επίπεδα, την αποσύνθεση και τη βιολογική πολυπλοκότητα, το δεύτερο μέρος μπαίνει στα βαθιά νερά της εφαρμογής των μηχανιστικών εξηγήσεων στα νοητικά φαινόμενα. Αρχικά, αναλύεται ο ιδιαίτερος χαρακτήρας τους που οφείλεται στην επεξεργασία πληροφορίας και την προθετικότητα, δηλαδή την ικανότητα εσωτερικής αναπαράστασης του κόσμου και την νοηματοδότηση της αλληλεπίδρασης με αυτόν. Εφαρμόζεται συγκριτική μελέτη ώστε να διερευνηθεί η συμβατότητα των επιπέδων που χρησιμοποιούνται στις εξηγήσεις εντός της γνωσιακής επιστήμης με τα μηχανιστικά εξηγητικά επίπεδα και παρουσιάζεται ως μελέτη περίπτωσης η οπτική αναγνώριση ενός μήλου. Το πέμπτο κεφάλαιο καταλήγει σε μια αρνητική αποτίμηση σε σχέση με τα επίπεδα, που συνιστά και την πρώτη μεγάλη πρόκληση της εφαρμοσιμότητας της μηχανιστικής εξήγησης στα νοητικά φαινόμενα. Στο τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζεται συγκριτικά και κριτικά η συζήτηση περί δυνατότητας ενοποίησης ψυχολογικών και μηχανιστικών μοντέλων σε ένα κοινό εξηγητικό μοντέλο και αναδεικνύονται τα προβλήματα που προκύπτουν σε μια τέτοια περίπτωση. Στην συνέχεια επανέρχεται στην συζήτηση η έννοια της αποσύνθεσης ως αναλυτικό εργαλείο για την κατασκευή ψυχολογικών εξηγητικών

μοντέλων, μελετάται στην περίπτωση της εσωτερικής οπτικής αναπαράστασης ενός αλόγου και τέλος, αναδεικνύονται τα προβλήματα που προκύπτουν από την εφαρμογή της σε φυσικές (νευροβιολογικές) και νοητικές (που αφορούν σε πληροφοριακό και αναπαραστασιακό περιεχόμενο) οντότητες. Το κεφάλαιο, και η διατριβή, καταλήγει με μια πρόταση συμφιλίωσης μεταξύ των ψυχολογικών και νευροβιολογικών εξηγητικών μοντέλων όπου κεντρικό ρόλο παίζουν τα ψυχολογικά μοντέλα και οι μηχανιστικές εξηγήσεις υπάγονται σε αυτά ως μια ιεραρχία εξηγητικών μηχανισμών που εκτείνονται σε πολλά, χαμηλότερα, επίπεδα και κάθε ιεραρχία μηχανισμών υλοποιεί ένα συγκεκριμένο επίπεδο εξήγησης του ψυχολογικού μοντέλου, χωρίς να υπάρχει μια 1:1 αντιστοίχιση μεταξύ νευρολογικών και ψυχολογικών στοιχείων που να εκτείνεται, αναδρομικά εφαρμοζόμενη, σε όλα τα κατώτερα επίπεδα. Εν κατακλείδι, ενώ οι μηχανιστικές εξηγήσεις προσφέρουν πολύτιμες γνώσεις για την κατανόηση των νοητικών φαινομένων, χρειάζονται σημαντικές τροποποιήσεις για να συλλάβουν πλήρως τα μοναδικά χαρακτηριστικά τους. Το προτεινόμενο πλαίσιο υποδεικνύει έναν τρόπο ενσωμάτωσης ψυχολογικών και νευροβιολογικών προσεγγίσεων της νόησης χωρίς αναγωγισμό, υιοθετώντας μια μορφή ερμηνευτικού πλουραλισμού που σέβεται την αυτονομία διαφορετικών επιπέδων και πτυχών εξήγησης, ενώ παράλληλα δια φωτίζει τις διασυνδέσεις τους.

Τμήμα Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης, Πανεπιστημιούπολη, Άνω Ιλίσια, 15771, Αθήνα. Τηλ.: +30-2107275586. Ιστοσελίδα: <https://www.phs.uoa.gr/>
Πρόεδρος Τμήματος: Καθηγητής Αντώνης Χατζημωυσής
Υπεύθυνος Σύνταξης Ενημερωτικού Δελτίου: Αναπλ. Καθηγητής Πέτρος Μπούρας-Βαλλιανάτος
Υπεύθυνος Ιστοχώρου Ενημερωτικού Δελτίου: Καθηγητής Χρήστος Παπαθεοδώρου
Για εγγραφή στο Ενημερωτικό Δελτίο παρακαλώ όπως στείλετε email στο pbourasval@phs.uoa.gr
Το επόμενο Ενημερωτικό Δελτίο θα δημοσιευθεί **αρχές Δεκεμβρίου 2025**. Σας παρακαλώ όπως στείλετε τις ειδήσεις σας έως **30 Νοεμβρίου 2025** στο pbourasval@phs.uoa.gr